

Podpora žáků s odlišným mateřským jazykem ve vzdělávacím systému ČR

Český vzdělávací systém navštěvuje od předškolního po střední vzdělávání více než 28 tisíc žáků pocházejících ze zahraničí¹. Tito žáci jsou dlouhodobě znevýhodněni především neznalostí vyučovacího jazyka. Podle zprávy OECD² patří žáci s imigrační zkušeností ke skupinám ohroženým zejména dosahováním horších výsledků ve vzdělávání a také předčasným ukončením vzdělávací dráhy.

Jedním z cílů i zásad současného školství je podporovat rozvoj potenciálu každého dítěte bez ohledu na rasu, pohlaví, národnost, etnickou příslušnost atp.³. Podpora žáků s odlišným mateřským jazykem (dále OMJ) na cestě k rozvíjení svého potenciálu zatím není v rámci vzdělávacího systému nastavena. Sdružení META o.s. má zájem ve spolupráci s Vámi tuto situaci změnit. Z hlediska dalšího vývoje vidíme jednoznačnou potřebu **systematizovat a koncepčně uchopit** proces podpory žáků s OMJ.

Jsme přesvědčeni, že investice vložená do vzdělávacího systému, který odpovídá i na potřeby žáků s OMJ, se vrátí v podobě plně integrovaného člena různorodé a soudržné společnosti. Naopak kulturní a jazyková izolace může vést k její radikalizaci.

Naším cílem je:

- 1) Vytvořit **platformu aktérů**, kteří jsou v rámci svého působení různou měrou zapojeni do vzdělávání žáků s OMJ a integrace cizinců.
- 2) **Prodiskutovat klíčové aspekty** dané problematiky a způsoby možných **nastavení podpory** žáků s OMJ.
- 3) Společně **navrhnout soubor systémových opatření** pro podporu vzdělávání žáků s OMJ („policy paper“) a připravit **návrh postupu při jejich implementaci**.

Jaká je situace dnes?

1. Žáci cizinci mají nárok na bezplatnou jazykovou přípravu⁴

ALE

- Školský zákon omezuje tento nárok pouze na žáky plnící povinnou školní docházku, čímž z této podpory vylučuje předškolní a střední vzdělávání.
- Ani zajištění jazykové přípravy na základních školách není reálně dosažitelné pro všechny žáky (z důvodu neflexibilního způsobu financování z rozvojových programů MŠMT).
- Pro účely školního vzdělávání doposud neexistuje funkční **koncepce výuky češtiny jako druhého jazyka** (osnovy předmětu, zajištění dostupnosti a způsob organizování výuky).

2. Žáci bez dostatečné znalosti vyučovacího jazyka mají nárok na vyrovnávací opatření a poradenské služby školských zařízení⁵

¹ ČSÚ (2012), Cizinci v České republice.

² OECD (2012), Equity and Quality in Education: *Supporting Disadvantaged Students and Schools*, OECD Publishing.

³ Zákon č. 561/2004 Sb. ve znění pozdějších předpisů, §2.

⁴ Zákon č. 561/2004 Sb. ve znění pozdějších předpisů, §20.

⁵ Vyhlášky 147/2011 Sb. a 116/2011 Sb.

ALE

- **Neexistuje strategie** podpory žáků s OMJ ve výuce a materiální i metodická podpora je nedostatečná. Proto je většina dostupných vyrovnávacích opatření v praxi nerealizovatelná (např. individualizace výuky, asistent pedagoga). Krajním důsledkem bývá předčasné opuštění vzdělávacího systému u těchto žáků.
- Chybí **kvalitní výukové materiály** a nabídka **dalšího vzdělávání** pro učitele.
- Selhává zajištění **prostupnosti systému** z hlediska středního a vysokého školství. Kritickým momentem se stává **přijímací řízení na střední školy**, a následně pak **maturitní zkouška z českého jazyka a literatury** (především její písemná část). Neúspěch u maturitní zkoušky je překážkou v dalším studiu na vysoké škole.
- Pro podstatnou část pedagogů představuje kulturní a jazyková odlišnost vybraných žáků bariéru, která narušuje proces vzdělávání.

3. Existují již instituce, které nabízí informační a poradenské služby pro cizince

ALE

- Chybí systém, který by umožnil pokrýt celý proces **podpory rodiny** při vzdělávání dětí s OMJ. Působení aktérů v této oblasti na sebe **nenavazuje** a nevyužívá se synergického potenciálu. Proto je **zajištění informačních a poradenských služeb** pro zákonné zástupce těchto žáků nedostatečné.
- Častou překážkou při řešení situací je jazyková bariéra. Přesto stále chybí dostatečná nabídka služeb (**komunitních**) **tlumočnicků**.

Oblasti, kterým se budeme věnovat:

- vytvoření **osnov předmětu čeština jako druhý jazyk (ČJDJ) a jazykové diagnostiky** jako klíčového nástroje pro rozvoj potenciálu žáků s OMJ.
- **flexibilní financování výuky ČJDJ a vzdělávání pedagogů v oblasti ČJDJ**
- **sociální poradenství** v oblasti vzdělávání (spolupráce mezi školou, rodinou a dalšími institucemi)
- **metodické poradenství** pedagogům a žákům s OMJ a další podpora v rámci školy
- **vzdělávání pedagogů** v oblasti podpory žáků s OMJ ve výuce – pregraduální i postgraduální

Závěrem

Věříme, že diskusí nad zmíněnými oblastmi a navrženými opatřeními přispějeme k podpoře **nastavení rovných příležitostí ve vzdělávání** a k vytvoření systému, který umožní školám rozvíjet potenciál každého žáka s OMJ. Naší vizí je komplexní systém, který účinně podporuje školy, pedagogy, rodiny i samotné děti, žáky a studenty. Je flexibilní, ale zároveň stojí na jasně formulovaných kompetencích a kvalitně a efektivně poskytovaných službách s vytvořenými evaluačními mechanismy. Jsme přesvědčeni, že takovýto systém bude představovat přínos nejen pro žáky s OMJ, ale také pro pedagogy, kteří je vyučují, a v neposlední řadě též pro žáky vychovávané v českém jazyce.